

Novi zavjet i državne vlasti

Celestin TOMIĆ

U novije vrijeme pojavljuju se različna mišljenja o stavu Novog zavjeta prema ustaljenom društvenom, socijalnom i političkom redu u svijetu. Jedni vide u Novom zavjetu temelje za svoje razne teologije revolucije: Isus je bio revolucionarac, pristaša zelota; on nadahnjuje na aktivni otpor protiv nepravda u društvu, protiv tiranija raznih oblika. Drugi promatrajući Isusa, blaga i ponizna, smatraju da se ne smije njime mahati kao s onim koji potiče na javnu pobunu, već na otpor pacifista, poput Tolstoja, koji iznutra nagriza i ruši nepravedni ustaljeni svijet. Treći opet ističu Pavlovu riječ bodrenja u Rim 13, 1-7, u kojoj vide jasnu tvrdnju protiv svake revolucije, a za obranu postojećeg reda, kakav god on bio.

Ako smireno i duhovski čitamo Novi zavjet, vidjet ćemo da Novi zavjet zauzima pozitivni i kritički stav prema državnim vlastima, nadahnjujući se teologijom reda stvaranja, ali i teologijom spasenja, koja gleda ovaj svijet, Božje djelo, kao savršeno i sakralno, ali okruženo grijehom, i traži otkupljenje i spasenje, koje se postiže u Isusu Kristu, koji je Posrednik i stvaranja i otkupljenja — spasenja. I sve procjenjuje prema novoj stvarnosti koja je nastala Kristovim dolaskom, a to je eshatologijska stvarnost dovršenja Božjeg nauma spasenja.¹

I. POZITIVNO: BOG HOĆE PRAVNI RED

Pravni državni red je izraz stvorenog skladnog i mudrog reda koji je Bog htio. Taj red treba da se prihvati u vidu društvenog i osobnog dobra, kao sigurnost, obrana, prostor slobode.

Stari zavjet i židovstvo

Stalno se predmnijeva u Starom zavjetu da svaka vlast dolazi od Boga. Svako vladanje podlaže se zahtjevima Božje volje. Među Božjim stvorenjima svaki autoritet proističe od Boga: čovjekova vlast nad prirodom (Post 1, 28), muževa nad ženom (3, 10), roditeljska nad djecom (Lv 19, 3). Bog ne daje vlast samo sucima, kraljevima, upraviteljima svojeg naroda nego i Hazaelu nad Damaskom (1 Kr 19, 15), Nabukodonozoru nad svim Izraelom (Jr 27, 6)...

¹ Vidi: G. SEGALLA, *Il Nuovo Testamento e lo Stato*, Parole di vita 2 (1987), str. 16-27.

Vlast koju Bog povjerava ljudima nije apsolutna, već ima svoje granice koje se ne smiju prekoračiti. Tu su najprije moralne obaveze. Naročito je težak prekršaj ako se vlastodržac u svojoj moći uzoholi i sebe pravi bogom, ako ustaje protiv svoga Gospodara, Boga (Iz 14, 13) i huli ga (Dn 11, 36). Takva »izopačena vlast sama se izručuje Božjem sudu, koji će je neumitno oboriti u za to određen dan, jer se izjednačila sa sotonskim zvjerima.«²

Da vlast dolazi od Boga, potvrđuju i židovski helenski pisci, kao Aristej i Josip Flavije³, kao i aforizmi rabinske predaje. Tako Rabi Hanina ben Desa (1. st.) kaže: »Molite za mir carstva (rimskog), bez straha od njega živi bi jedne druge žderali«⁴, a R. Išmael veli: »Budi podložan onome koji upravlja, i strpljiv budi pod pritiskom i priznaj svakog čovjeka.« Sve te misli su nekako jeka mudrosne književnosti Starog zavjeta, u kojoj se preporučuje podložnost vlasti (Prop 8, 2-7).

U hramu se prinose žrtve za cara, a u sinagogama se moli za državne vlasti. Bog im je dao vlast za dobro čovjekovo. Vlasti imaju Božji poziv, i one su Božje sluge. Bog preko njih čuva ovaj red.

Prema smislu te predaje i prakse treba da čitamo i tumačimo i novoza-
vjetne tekstove o državnim vlastima.

Carevo podajte caru (Mk 12, 13-17; Mt 22, 15-22; Lk 20, 20-26)

Farizeji, pismoznaci i glavari svećenički poslaše uhode koji su se pravili pravednicima, uhode od farizeja i herodovaca, samo da uhvate Isusa u riječi. Postave mu jednostavno pitanje: »Učitelju! Je li dopušteno dati porez caru ili nije? Da damo ili da ne damo?« Ako kaže »da«, tu su farizeji, koji će ga optužiti i omraziti pred narodom zato što pristaje uz one koji podržavaju rimsku vlast; ako kaže »ne«, tu su herodovci, koji će ga prijaviti državnim vlastima jer se stavlja na stranu zelota, koji su izvan zakona jer drže da plaćati porez rimskoj vlasti znači odreći se svojeg identiteta Božjeg naroda, i saducejima, koji su suradnici rimskoj vlasti.

Isus u odgovoru jasno razlikuje dva reda: politički i religiozni. Zatraži da mu donesu denar da vidi. Srebrni denar služio je kao porezni novac. Na njemu je tada bila slika cara Tiberija i natpis: »Tiberiju caru, Augustu, sinu božanskog Augusta«. Židovi se služe tim novcem, iskorištavaju ga za svoje trgovačke i bankarske poslove, pa tako praktično priznaju već rimsku vlast. Isus im samo kaže: »Čija je ovo slika i natpis?« Rekoše mu »Carev.« Isus će im: »Carevo podajte caru, a Bogu Božje!« »Podajte«, vratite caru što njemu pripada. Ali »Božje Bogu!« Tu je novost. Srebrnim denarom ispunja se dužnost prema caru, ali ne hramskim novcem dužnost prema Bogu. Bog traži čitavog čovjeka. K tome, Božje pravo omeđuje i pretjerano posizanje carevo ako ulazi u područje koje samo Bogu pripada i traži kult što samo Bogu ide. Dvije su razine u napetosti i opreci: Kraljevstvo Božje, koje je već prisutno u Isusu, unosi napetost u odnos između čovjeka i države, koja

2 F. AMIOT i P. GRELOT, »Vlast«, *RBT*, Zagreb 1969.

3 FLAVIJE JOSIP, *Bellum jud.*, 1, str. 239; II, str. 140.

4 Pirke Aboth 38.

traži porez i traži čovjeka. Čovjek je slobodno biće i samo Bogu mora u konačnici služiti i klanjati mu se.

Apostolsko bodrenje (Rim 13, 1-7)

U Apostolovo vrijeme u filozofskim i historiografskim krugovima prevladava misao da vlast dolazi od naroda, da je vladar predstavnik naroda, ideja koja će poslije renesanse i francuske revolucije postati temeljna u modernom društvu. S druge strane mnoge sljedbe smatraju da je vlast, pogotovo rimska, u rukama sotone. Možda i među kršćanima prevladava pneumatička struja u Rimu, koja smatra da nemaju poganske vlasti prava nad djecom kraljevstva i otkazuju poslušnost državnim vlastima. Pavao mirno i jasno iznosi svoju parenezu: »Svaka duša (to jest, svaki čovjek, ovdje kršćanin) neka se podlaže vlastima nad sobom (koje vladaju, koje su na vlasti, koje postoje)«⁵ »Pokoravati« jače je od »slušati« (akouein), to znači kao rob gospodaru (Fil 2, 9), zajednica starješini (1 Kor 16, 16).

Tko su to »vlasti« – *eksusiai*? Riječ *eksusia* ima nekoliko značenja u grčkom jeziku, kao i u biblijsko-grčkom jeziku.⁶ To znači mogućnost djelovanja, pravo da se nešto učini, moć, sila i vlast civilna i vojna. Kod Pavla *eksusia*, u pluralu, kao ovdje, označuje i »nadzemaljska bića« (1 Kor 15, 24; Kol 1, 16; 2, 10). Neki bibličari (K. Barth, O. Culmann) misle da se i ovdje radi o tim nadzemaljskim bićima, nevidljivim kozmičkim silama, koji upravljaju i vode zemaljske vladare i autoritete (Dn 10). Pavao bi mislio na te nebeske, kozmičke sile koje je Isus Krist nadvladao, i sada su mu podložne. Stoga im se i kršćani mogu podložiti bez straha. Ali to se mišljenje ispravno zabacuje. U grčkom jeziku i u apokaliptičkoj literaturi *eksusia* ili *eksusiai* nikad ne označuju i zemaljske i nebeske vlasti. Pavao ovdje sigurno misli na konkretnu, rimsku vlast (kao i Lk 12, 11; Tit 3, 1). To potvrđuje riječ »vladari« (arhontes – r 3) za vlasti i državne službenike. Nigdje se ne kaže da su oni oruđe kozmičkih sila.

Zašto se kršćanin mora podlagati socijalnim i političkim vlastima? »Jer, nema vlasti doli od Boga; koje postoje, od Boga su postavljene« (r 1 b). »Od Boga« ne znači neposredan dolazak svake vlasti od Boga, već to da je svaka vlast utemeljena na Božjoj uredbi, na prirodnom redu i zakonu koji vlada u prirodi. To teološko utemeljenje potvrđuje: »Stoga, tko se suprotstavlja vlasti, Božjoj se odredbi protivi; koji se pak protive, samo će na se navući osudu« (r 2). Apostol ne misli na idealnu vlast, već na konkretnu koja ima svojih slabosti, promašaja, sjena. Ipak, tko se protivi, sebe već osuđuje (med. pas perf!).

To je Božja odredba. To još jasnije kaže: »Vladari, doista nisu strah i trepet zbog dobra, nego zbog zla djela. Hoćeš li ne bojati se vlasti? Dobro čini pa ćeš imati pohvalu od nje! Ta Božji je ona poslužitelj – tebi

5 Prijevod teksta varira u raznim izdanjima kao u Ekumenskom prijevodu Biblije (TOB), u Svetom pismu N. zavjeta, u izdanju Svetog arhijerejskog sinoda SPC god. 1984, i drugima, ali u bitnosti se prijevodi poklapaju.

6 W. FOERSTER, »eksusia«, *TW z. NT*, II, str. 559-571. Usporedi H. SCHLIER, *Der Römerbrief*, Herder theol. Kommentar, z. NT, 1977, str. 386-393; P. ALTHAUS, *Da Neue Testament Deutsch*, 3. sv., Göttingen 1976. Vidi i literaturu u tim komentarima.

na dobro. Ako li lo činiš, strahuj! Ne nosi uzalud mača! Božji je ona poslužitelj (osvetnik): gnjev njegov iskaljuje na onome koji lo čini« (r 3–5).

U obliku grčke diatribe (razgovora) tumači zadatak vlasti. Oni su vladari »zbog dobra«, misli se na zemaljski probitak i red, mir i obranu pojedinca. »Strah« – *fobos* je samo za lo. Pred njima se može strahovati samo ako lo čini. Tada su oni osvjetnici. Imaju mač, *jus gladii*, pravo izreći smrtne kazne onima koji ruše društveni red.⁷ Po njihovim rukama Bog kažnjava.

»Treba se stoga podlagati, ne samo zbog gnjeva, nego i zbog savjesti« (r 5). Budući da su *leitourgoi* – Božji poslužitelji, službenici – i budući da se radi o Božjoj odredbi, o prirodnu zakonu, kršćanin se mora podlagati ne samo naizvan nego i u savjesti (Rim 2, 9).

I zaključuje: »Zato i poreze plaćate: ta službenici su Božji oni koji se time bave. Dajte svakomu što mu pripada: komu porez – porez, komu carina – carina, komu poštovanje – poštovanje, komu čast – čast« (r 6s). Porez i carina su nameti koji se pomiruju novcem, poštovanje i čast je unutarnje i vanjsko držanje prema vlastima.

Nitko do tada, ni grčka filozofija i pravo rimsko, nije dostojanstvo i značenje državnih vlasti, njihov autoritet i poziv tako jasno izrekla. Pavao konkretno iznosi učenje tradicionalno o odnosu prema vlastima. I misli konkretno na rimsku vlast u vrijeme kad vlada jedan Neron. Tako da se ne može reći da je ova pareneza Pavlova kao neko strano tijelo u Novom zavjetu (E. Barnikve).

Apostol najprije depolitizira državni red i unosi ga u božanski, oduzimajući mu tako napast da se stavi na mjesto Božje i da apsolutizira svoju vlast. Ako se diže protiv Božjega reda, čeka je sud i kazna. »U totalitarnoj državi, koja sebe smatra utjelovljenjem božanske vlasti, politička je vlast tek sotonska karikatura pred kojom vjernik ne može prignuti glavu.«⁸

Tako relativizira državnu vlast. Ona se brine za zemaljsko, ovozemno »dobro«, koje i ona mora ostvarivati, koje je izvan nje. Stoga je ona samo »poslužitelj Božji«. Ima pravo na kaznene mjere i policijsku moć. No kršćanin se neće podlagati samo naizvan nego u savjesti. I ta njegova podložnost nije »strah« nego »ljubav«, koja uokviruje ovaj odlomak o odnosu kršćanina prema državnim vlastima (Rim 12, 21 i 13, 8).

Jasna je nauka Apostolova: državna vlast nije od sotone, u službi je Božjega reda, Božje uredbe; niti je u vlasti bogova, kako to uče pogani, nego dolazi od Boga koji je Otac Gospodina našeg Isusa Krista. Moraju joj se u savjesti pokoravati.

Sigurno Apostol ne govori kakva mora biti vlast, ustrojstvo državno. Govori o državi kao takvoj; ne o tiraniji, koja se ne brine za dobro podanika, građana, nego porobljuje čovjeka. On govori kršćanima koji su podanici, i nisu »građani« Carstva, ne ulaze u državni organizam da budu suodgovorni za zajedničko dobro, iako će uskoro i to postati. Pavao govori

7 Ne može se zaključiti na temelju Pavlova teksta da li on zastupa ili ne zastupa smrtnu kaznu za zločince. U njegovo vrijeme u to se i ne sumnja. *Jus gladii* ima rimska vlast u cijelom carstvu.

8 F. AMIOT i P. GRELOT, »Vlast«, *RBT*, Zagreb 1969.

o rimskoj vlasti u duhu svoje židovske predaje, koja u dijaspori vjeruje da »sve što je dobro u svijetu, djelo je rimske vlasti«. Pavao govori u ozračju eshatologijskom, o kojem nastavlja odmah govor (13, 8 ss). Svršetak svijeta dolazi, a s time i vlasti rimske. Stoga i ne raspravlja o pravednoj i nepravednoj državi. I on, čini se, vidi u rimskoj vlasti onog koji zadržava sada da se Bezakonik ne otkrije i dođe svršetak (2 Sol 2, 7).

Petar u svojoj poslanici jednako zahtijeva podložnost i govori o porijeklu civilne vlasti i o njenoj ulozi. »Pokoravajte se svakoj ljudskoj ustanovi radi Gospodina... On ih šalje da kazne zločince, a pohvale one koji čine dobro... Kao slobodni ljudi sve poštujte, bratstvo ljubite, Boga se bojte, kralja častite!« (1 Pet 2, 13-17). Vrijeme je proganstva i traži poslušnost. I ovdje je vlast depolitizirana, dolazi od Boga, i relativizirana: čast koja se iskazuje kralju različna je od one koju dugujemo Bogu.

Pavao preporučuje da se obavljaju »prošnje, molitve, molbenice i zahvalnice za sve ljude, za kraljeve i sve koji su na vlasti, da provodimo miran i spokojan život u svojoj bogoljubnosti i ozbiljnosti. To je dobro i ugodno pred Spasiteljem našim Bogom, koji hoće da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine« (1 Tim 2, 1-4). Ovdje podložnost i pokoravanje vlastima ima i misijsko poslanje Crkve da donosi spasenje i istinu Kristovu svemu svijetu. Tu će misao ponoviti i u Tit 3, 1-2.

Razlozi su očiti: Kršćani moraju dati svjedochanstvo istine i dobra u poganskom svijetu; moraju težiti za istinitim mirom i pravdom u svijetu, a odbaciti one koji obožavaju državu, kao i one možda već među sobom koji niječu zemaljsku stvarnost. Evandjelje i Pavao govore općenito, načelno, u duhu židovske predaje. Ipak Novi zavjet jasno sve promatra u svjetlu eshatologijske stvarnosti, koja je počela dolaskom Isusa Krista, i u tom svjetlu i odstojanje prema vlastima.

II. KRALJEVSTVO BOŽJE

Novi zavjet nema riječ uhodanu *politeia* i *politeuma* za državu. Samo dvaput susrećemo *politeia*: u Dj 22, 28 kad tisućnik Klaudije Lizija pita u tvrđavi Antoniji u Jeruzalemu Pavla njegovo »građanstvo«, državnost; i u Ef 2, 12, gdje se govori o »izraelskom građanstvu«, koje ne postoji kao država i ne može se govoriti o građanskom pravu nego o baštinjenim obećanjima Izraela, a koje sada prelazi i na obraćenike s poganstva. *Politeuma* se nalazi samo jednom u Fil 3, 20: »Naša je domovina na nebesima.« Zemaljska domovina nije im ni privlačna ni normativna. Tu su oni kao »stranci i tuđinci« (1 Pet 2, 11). Time želi istaknuti intimnu odvojenost kršćana ne samo glede zemaljske države, nego i prema ovom svijetu općenito, i, dosljedno, da pripadaju samo nebeskom kraljevstvu, kraljevstvu Krista, kome pripadaju po pravu građanstva.⁹

9 H. STRATHMANN, »*politeia, politeuma*«, *TW z. NT*, IV, str. 516-535; osobito str. 534.

Nije od ovoga svijeta

Iako zemaljska vlast dolazi od Boga, ipak se Isus i Crkva odvajaju od kraljevstva ovog svijeta. Kraljevstvo Božje je bitno služenje, služenje u ljubavi. Interesi materijalni ili politički izvan su kraljevstva i jesu napast. Kraljevstvo svijeta je kraljevstvo u kojemu vlada »požuda tijela, požuda očiju, oholost života«, strasti, moć, oholost, sve što čovjeka porobljuje i određeno je za propast (1 Iv 2, 16-17). U Isusovoj kušnji u pustinji Đavao Isusu obećava sva kraljevstva svijeta i slavu njihovu ako mu se pokloni. Isus to odbija: samo se Bogu svom mora klanjati i samo njemu jedinome služiti (Mt 4, 8-10).

Isus će to svečano kazati i Pilatu: »Kraljevstvo moje nije od ovog svijeta« (Iv 18, 36). Ono je druge naravi i kršćanin pripada tom kraljevstvu.

Kad su ga htjeli nakon čudesnog umnažanja kruha pograbiti i zakraljiti, Isus se povuče u goru, posve sam (Iv 6, 14-15). Isus odbija rješavati podijelu baštine, mješati se u zemaljske poslove (Lk 12, 13-14). No uzet će bič i istjerati trgovce iz hrama, Doma molitve za sve narode (Mk 11, 15-25). Slobodan je od vlasti lisice Heroda, da dovrši svoje poslanje (Lk 13, 31-33). Ne treba mu »mač« radi ostvarenja Božjeg kraljevstva (Mt 26, 51-54).

U njegovu kraljevstvu različit je autoritet. Vladari narodima svojim gospoduju, i velikaši njihovi drže ih pod vlašću. U njegovu kraljevstvu je suprotno: »Tko hoće da među vama bude najveći, neka vam bude poslužitelj. I tko god hoće da među vama bude prvi neka vam bude sluga« (Mt 20, 24-27). Apostoli ni poslije uskrsnuća ne shvaćaju kakvo će kraljevstvo Isus uspostaviti (Lk 24, 21; Dj 1, 6). Istom u daru Duha shvatit će istinsku narav Kristova kraljevstva, i kritički će se odnositi prema političkoj vlasti moći i gospodarenja.

Priziv na poganske sudove

Pavao proglašava da svaka vlast dolazi od Boga i traži podložnost. Ipak poziva kršćane u Korintu da u međusobnim sporovima ne idu pred poganske sudove. Židovi su izborili u rimskom carstvu pravo da mogu voditi svoje sudove i kažnjavati prekršitelje. Kršćani, pošto su pred rimskim vlastima postali neovisni o židovstvu, gube to pravo. Pavao ipak traži da kršćani ne idu pred građanske sudove, koje vode »nepravedni i nevjernici«, i radije da pretrpe nepravdu i puste se oplijeniti (1 Kor 6, 1-11). Kršćani su progonjeni, pa kako će onda suditi i kazniti postupak prema njima biti pravan i čestit? Njihov Gospodin je Raspeti, kojega navješćuju i raspet je od rimske vlasti. Zato preporučuje ljubav, praštanje, što je značajka Kraljevstva, a ne da traže svoje pravo protiv »svetaca«, braće, kršćana pred nepravедnim sudovima. To stvara sablazan i otkriva slabost zajednice. Pokazuje da je kraljevstvo Božje njima još navještaj, a da ono nije ostvareno u njihovu životu, da nije življeno.

Eshatologijska napetost

Podložnost zemaljskim vlastima gledana je u svjetlu posljednjih stvari. Upravo dok Pavao naglašuje poslušnost vlastima, govori u sklopu posljednjih stvarnosti. »Vrijeme je već da se ođa sna prenememo, jer nam je sada spasenje bliže nego kad povjerovasmo. Noć poodmače, dan se približi! Odložimo djela tame i zaodjenimo se svjetlom svjetlosti. Kao po danu pristojno hodimo...« (Rim 13, 11-14). »Vrijeme je kratko.« Odbrojeno, dovršava se. Zemaljsko kraljevstvo pripada »obličju ovoga svijeta« koje prolazi (1 Kor 7, 29. 31).

Posebno negativan stav prema državi nalazimo u Otkrivenju. Ali tu je riječ o kralju koji sebe postavlja umjesto Boga, traži počasti božanske. A kad jedna vlast postane sotonska karikatura, čeka i nju sud Bludnice velike, što sjedi na vodama velikim, Babilon veliki, Žena koja sjedi na sedam bregova... u misli je Ivanovoj Rim u kojem vlada Kaligula, bog i gospodin. Čeka je težak pad i mjesto u jezeru ognjenom i sumpornom, gdje su bačeni Đavao, Zvijer i lažni prorok (Otkr 17-20).

No i ovdje je kritika Kraljevstva povijesna, a ne načelna. To je osuda kralja koji vlada kao tiranin, i traži da se zove bog i spasitelj, i nasilje je sredstvo njegove nadmoći. Traži pobožanstvenje i kult, a time i sebe i kraljevstvo osuđuje na propast.

Novi zavjet se odnosi prema zemaljskoj državi pozitivno: svaka je vlast od Boga, čuva Božji red i poredak u svijetu, na dobro građana; ali kritički, jer iznosi sve nedostatke zemaljskog kraljevstva, prema kojima kršćanin mora zauzimati siguran i odlučan stav odstojanja, odvojenosti. Nisu ta dva stava suprotna, nisu na istom planu. Pozitivni stav gleda na objektivni red u stvaranju, načelno, na red u sebi, prema načelu stvaranja i utjelovljenja; dok kritički stav gleda na povijesno, na to kako se to ostvaruje često u konkretnostima, i posebno s vida eshatologijskoga Božjega kraljevstva, što stvara napetost između dvaju kraljevstva. Otkriva nam napasti u koje lako padamo: da odbacimo zemaljsku stvarnost kao nešto protivno Bogu i Božjem kraljevstvu; da bježimo iz svijeta i sklanjamo se u eshatologiju, zaboravljajući da se ona ovdje i sada u našem svijetu i vremenu ostvaruje; da ne miješamo razne revolucije, političke i socijalne, nacionalne i religijske s Božjim kraljevstvom, koje »nije od ovoga svijeta« i donosi istinsko oslobođenje, otkupljenje, spasenje po Kristu u snazi njegova Duha.¹⁰

ZAKLJUČAK

Naša je domovina na nebesima. Crkva i kršćani znadu da su građani neba. Ali oni su još u svijetu. Kakav je odnos prema svijetu? Kako vrednovati zemaljske stvarnosti? Kako djelovati u svijetu?

U povijesti crkve tomu su davani različiti naglasci. U vrijeme poganstva, starih i novih, mjesto je Crkve pustinja. Ivan u Otkrivenju gleda Ženu-Crkvu, koja na orlovim krilima odlazi u pustinju (Otkr 12, 14). Pustinja je

10 G. SEGALLA, nav. čl., str. 25.

mjesto mladosti, vjernosti, nježnosti Boga prema svome narodu, mjesto gdje govori srcu (Hoš 2). Ali i mjesto kušnje. Crkva se ne zanima za zemaljske stvarnosti. U njima gleda utjecaj demona na svakom koraku. I taj način života u Crkvi dao je mnogo nadahnuća u monaštvu, cenobitstvu, eremitstvu od 3. stoljeća do danas.

Drugi ističu da Crkva mora biti kvasac u ovom svijetu. Ona mora djelovati kao sjeme koje se razvija u veliko stablo, kao malo stado kojemu su obećane velike stvari, kao Kraljevstvo koje »već« jest, a još nije dovršeno. Tertulijan, Pismo Doignetu i drugi stari oci i spisi ističu tu značajku Crkve. Kršćani ulaze u sva područja života, preuzimaju sve državne službe koje su u skladu s njihovom vjerom, i kad Crkva dobije slobodu, postaju i carevi i kraljevi. U srednjemu će vijeku tu ideju naglasiti posebno prosjački redovi: franjevci, dominikanci, karmelićani, augustinjanci, ... Oni žive u gradu, tu grade svoje samostane, uzimaju udio u građanskom životu društva, svojim svjedočenjem siromaštva, bez zemlje i prihoda, bliži su građanskom staležu koji se budi nego feudalnoj gospodi koja polako nestaje. Ta će misao i u našem stoljeću dati poticaj raznim teologijama vrednovanja zemaljskih stvarnosti i potrebi svjedočenja cijele Crkve.

Već se osjeća u 14. stoljeću, ali se rasplamsava francuskom revolucijom u 18. st. i industrijskom revolucijom u 19. stoljeću, pojava liberalizma i ateizma. Crkva se sada osjeća kao »ospjeden grad« na koji se juriša sa svih strana. Ipak Crkva sada traži novi put. Ne dostaje Crkva pustinja, Crkva kvasac, već novi prodor u svijet, ne oružjem neprijatelja nego oružjem istine i ljubavi. Ističe se misionarski razvoj Crkve u kršćanskim sredinama, raznim udruženjima i pokretima, i u poganskim evangelizacijom.¹¹

I Crkva kao pustinja i kao kvasac i kao evangelizator u svijetu izvire iz njenog intimnog ustrojstva, što je naglasio Drugi vatikanski sabor: »Crkva je u Kristu kao sakrament ili znak i sredstvo intimnog sjedinjenja s Bogom i jedinstvo svega ljudskog roda« (LG 1). Crkva je znak Božjega djelovanja u Kristu po Duhu Svetom. I ta najdublja stvarnost Crkve shvaća se i djeluje ako je vjera živa, ljubav žarka, nada stamena.

U *Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu* (GS) piše: »Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu« (GS 1). Sveti sabor »pruža čovječanstvu iskrenu suradnju Crkve da se ostvari ono bratstvo sviju koje odgovara čovjekovu pozivu. Crkvu pri tom ne vodi nikakva zemaljska ambicija, ona želi samo jedno: nastavljati pod vodstvom Duha Tješitelja djelo samoga Krista koji je došao na svijet da posvjedoči istinu, da spasi, a ne da sudi; da služi, a ne da mu drugi služe« (GS 3).

Tako Crkva u svijetu djeluje, iako nije od svijeta, djeluje na dobro društvenog, ekonomijskog, političkog, građanskog života i ne zaboravlja da je »naša domovina na nebesima.«

11 G. GRASSO, »La Chiesa nella città«, *Parole di vita* 2 (1987), str. 57-63; L. MUMFORD, *La città nella storia*, Milano 1973; J. COMBLIN, *Teologia della città*, Assisi 1971; V. GROSSI, *Regno di Dio città terrena*, Torino 1979.

NEW TESTAMENT AND GOVERNMENT AUTHORITIES

In time when the New Testament has been practically used for every-day political purposes: theology of revolution, pacifism, the defence of the existing system... the author tries to explain the relation between the New Testament and the existing political structures and movements.

The books of the New Testament contain a variety of different elements with regards to the policy, but attitudes towards government authorities in fact are positive and critical.

Refuted are those who only see the world influenced by demon looking for escape and not engagement, because the Christians should be a ferment in the world, the seed of the Heaven's Kingdom.

Finally, the standpoints are given of the second Vatican Council on the engagement of Christians in the world and its structure.